Finns det hopp för våra flyttfåglar?

Arvid Löf
Populärvetenskaplig sammanfattning av Självständigt arbete i biologi 2015
Institutionen för biologisk grundutbildning, Uppsala universitet

Idag ökar medeltemperaturen snabbt i världen. När temperaturen ökar blir det vår tidigare, vilket gör att växter och insekter vaknar tidigare. Flyttfåglar är oerhört beroende av att anlända till Sverige när det finns som mest mat att föda upp sina ungar med. Detta är när insekterna kläcker. Fåglarna måste anpassa sig till global uppvärmning eller så riskerar de att dö ut.

Global uppvärmning och flyttfåglar

Under de senaste 100 åren har medeltemperaturen ökat med 0,6 °C. Detta har fått stora konsekvenser för många organismer och speciellt svårt har fåglarna det. Forskare uppskattar att medeltemperaturen kommer att öka med hela 6,0 °C de kommande 100 åren. Om forskarna har rätt kommer många organismer hotas av utrotning och vi skulle riskera att förlora många av de fåglar som förgyller vår- och sommarkvällarna med sin ljuvliga sång.

Kortdistansflyttare anpassar sig bättre till global uppvärmning än långdistansflyttare. Detta eftersom att de lever på randen till gynnsamt väder. När våren kommer till Sverige anländer även kortdistansflyttarna; de är alltså redo för förändringar som kommer att ske med en tidigareläggning av våren och en tidigare kläckning av insekter.

Långdistansflyttare är mer strikta i när de anländer till Sverige och har tidigare inte anpassat sig till en ökad medeltemperatur. Det finns många exempel på strikta långdistansflyttare. Till exempel står det i *Bondepraktikan* att när gulärlan (*Motacilla flava*) springer på åkrarna är det dags att sätta igång med vårbruket. Detta går inte att följa längre eftersom gulärlan inte följt med den drastiska förändringen av en framflyttad vår. Under de senaste 30 åren har vi börjat se en trend där långdistansflyttare anländer tidigare och där de även lägger sina ägg tidigare för att anpassa sig till att insekterna kläcks tidigare.

Figur 1: Lövsångare som ringmärkts i Falsterbo på våren efter att ha övervintrat söder om Sahara och flyttat till Sverige igen.

Fågelarter som har anpassat sig till global uppvärmning

Lövsångare (*Phylloscopus trochilus*) är en typisk långdistansflyttare som numera anländer tidigare till Sverige. De anländer i snitt 5 dagar tidigare än vad de gjorde för 20 år sedan. Det finns fler exempel på långdistansflyttare som har anpassat sig. Oftast så är anpassningarna inte tillräckliga för att

kompensera för klimatförändringar utan långdistansflyttare är den mest utsatta gruppen och populationstrender visar att de minskar mest.

Många kortdistansflyttare som till exempel bofink (*Fringilla coelebs*), sångsvan (*Cygnus cygnus*) och morkulla (*Scolopax rusticola*) har på senare tid gått från att migrera ner till Europa på vintern till att stanna kvar i södra Sverige. På så sätt har de anpassat sig väl till ett varmare klimat. Fåglar som är stationära i samma område året runt kan naturligtvis inte anlända tidigare som flyttfåglar. Till dessa arter hör exempelvis skata (*Pica pica*). Vi ser dock anpassningar även hos dessa arter. En sådan anpassning är att fåglarna lägger ägg tidigare och tidigare.

Fåglar har börjat anpassat sig till en varmare medeltemperatur nu när den har ökat med 0,6 °C, men enligt prognoser kommer den att öka med 6,0 °C de kommande 100 åren. Om så är fallet riskerar många arter att dö ut eftersom att de inte anpassar sig tillräckligt snabbt till förändringen. Vi måste därför värna om våra fåglar om vi i fortsättningen vill höra fågelsång till morgonkaffet. Så istället för att ta bilen till jobbet kanske tiden är kommen för en cykeltur till tonerna av naturens underbara konsert.